

Sockenkyrkonätverket

Medlemsbrev nr. 11, september 2024

Kyrkogårdarna som kulturhistoriska besöksmål *Webbinarium fredagen den 6 september kl 15-16*

Oavsett sekularisering och ett minskat medlemsantal i Svenska kyrkan är kyrkogårdarna fortsatt en mötesplats för människor av alla slags bakgrunder och ursprung. De döda begravs i familjegravar och får sin sten med namn och årtal – eller, i ökande utsträckning, i andra typer av gravplatser, som minneslundar och askgravplatser. Det innebär att kyrkogårdarna är några av de flitigast använda mötesplatserna vi överhuvudtaget har i det svenska samhället: det gäller möten över livets och dödens gräns, men i hög grad också mellan människor av idag när de kanske kommer med blommor eller bara nyfiket vandrar runt och minns berättelserna tillsammans om människorna som ligger här. Eller så minns man inte – men blir nyfiken vid rundvandringen på vilka stenarnas människor egentligen var.

De svenska kyrkogårdarna har idag minst 3 miljoner gravvårdar av olika slag. Staten ansvarar för att människor blir begravda men tar i de flesta fall praktisk hjälp av Svenska kyrkan – som ju har viss erfarenhet på området... De allra flesta begravningsplatser vårdas synnerligen väl och utgör lockande miljöer för besök. En kyrkogård är, paradoxalt nog, en levande, föränderlig miljö: dagens kyrkogårdar är inte desamma som för femtio eller hundra år sedan. Moden och praktiker växlar och formar miljöerna. Vårdkrav, säkerhetskrav, arbetsmiljökrav och annat påverkar inte minst vilka och hur många gravvårdar av äldre typ som finns på en begravningsplats. I många fall har bevarandeplaner upprättats, där särskilt kulturhistoriskt intressanta gravar valts ut och beskrivits – sådana som därefter fått ett

skydd som kulturgrav. Men alla andra då? Vilka minnesplatser och vilka berättelser får egentligen plats på en kyrkogård och vem/vilka kan påverka det ”urvalet”?

Det stora frågekomplexet belyser vi på ett webinarium fredagen den 6 september kl 15. Det är Föreningen Sockenkyrkonätverket som arrangerar och deltar gör lokalhistorikerna m m Carl-Johan Ivarsson och Peter Olausson (båda ledamöter av föreningens styrelse) tillsammans med kyrkogårds- och fastighetschefen för Säfle pastorat Katarina Bjerker. Det blir en presentation av arbetet inom Säfle pastorat att samla in levnadsöden, kopplade till gravstenarna, till en gemensam hemsida (kyrkogardsvandring.se) och att QR-koda platserna till båtнад för besökarna. Det blir några glimtar av vandringar från Kila och Gillberga kyrkogårdar inom pastoratet och en diskussion om de övergripande frågorna om kyrkogården som begravningsplats – och samtidigt som viktiga besöksmål för alla med intresse för kulturhistoria, lokalhistoria, släkthistoria och personhistoria. Hur kan man arbeta för att bevara berättelserna, hur kan man resonera i planeringen för att utveckla och förändra kyrkogårdsmiljöerna i positiv riktning – och samtidigt ta hänsyn till arvet från förr?

Webbinariet nås via följande länk:
<https://kau-se.zoom.us/j/6254539065>

Det är kostnadsfritt att delta och öppet för alla. Välkomna!

Föreningen Sockenkyrkonätverket (www.sockenkyrkonatverket.se)

På liv och död

samtal om kulturarv, lärande och besöksnäring

16–18 oktober 2024

Spännande konferens: På liv och död – samtal om kulturarv, lärande och besöksnäring

Tillfälle att lyssna på intressanta tvärvetenskapliga seminarier och nätverka med professionella, ideella och andra intresserade inom området för kyrkligt kulturarv.

Den 16-18 oktober äger konferensen rum i Uppsala med talare som Matilda Helg, Pia Bengtsson Melin, Carola Nordbäck, Karin Johannesson, Henrik Widmark och Markus Dahlberg. I programmet finns även möjlighet att lyssna på en mäsas i Uppsala domkyrka.

Arrangemanget anordnas av Uppsala domkyrka, Enheten för kulturarvsstöd på Svenska kyrkans nationella nivå samt forskningsnätverket Forum för forskning om de kyrkliga kulturarven (FFKK).

För mer information och anmälan, kontakta Cecilia Karlsson, projektsamordnare
Cecilia.karlsson2@svenskakyrkan.se

Program finns i slutet av medlemsbrevet!

Årsmötet 2024

Torsdagen den 18 april höll Föreningen Sockenkyrkonätverket digitalt årsmöte via Zoom med ett 20 medlemmar närvarande. Före årsmötesförhandlingarna höll Markus Dahlberg en presentation av slutsatserna med rapporten "Att möta förändring" som är Svenska kyrkans redovisning till regeringen inför kontrollstationen 2024. Markus Dahlberg, fil.dr. i konvetenskap, är chef för enheten för kulturarvsstöd vid Kyrkokansliet i Uppsala. Markus inledde med att berätta om det imponerande antalet äldre kyrkobyggnader, närmare 3000 stycken, som Svenska kyrkan

äger och förvaltar. Varje år kompenserar staten för de överkostnader som uppstår vid vård och underhåll, och för de begränsningar som KML medför när det gäller nyttjandet av kyrkorna, genom så kallat KAE, kyrkoantikvarisk ersättning. Vart femte år sker en så kallad kontrollstation då en fördjupad granskning och analys görs av hur medlen används.

Tyngdpunkten i Markus presentation låg i den ohållbara situation som Svenska kyrkan befinner sig i idag när det gäller ersättningen, vilket också framförs i rapporten. Sedan 2010 ligger nämligen ersättningen fast på 460 miljoner vilket då var en rimlig kompensation för att vårda och underhålla det kyrkliga kulturarvet. Men på grund av inflation och minskat penningvärde har summan urholkats kraftigt och räcker inte alls idag för att Svenska kyrkan ska kunna uppfylla sitt ansvar som förvaltare. Konsekvensen är att underhållsskulden växer med risk för oreparabla skador och kostsamma insatser längre fram. Det kyrkliga kulturarbetet är därför i akut behov av ett resurstillskott, likt de höjda anslag som andra kulturmiljöförvaltare får. Markus avslutade med att ge exempel på konkreta och väl avvägda förslag så att ersättningen kan återställas till en rimlig nivå.

Markus höll ett mycket tänkvärt och informativt föredrag som ledde till flera frågor och diskussion.

Därefter började själva årsmötet med att föreningens ordförande Eva Kempff hälsade välkommen och till mötesordförande valdes Anna-Karin Andersson som vant och skickligt ledde förhandlingarna. En av de större frågorna på dagordningen var styrelsens förslag till stadgeändringar och ett nytt namn på Föreningen. Årsmötet beslutade att återremittera förslaget i sin hel-

Samverkan mellan Sockenkyrkonätverket och Släktforskarförbundet

Sockenkyrkonätverket och Släktforskarförbundet har flera gemensamma beröringspunkter gällande det kyrkliga kulturarvet. Därför har det tagits initiativ och förts samtal om intresse och möjligheter att samverka kring aktiviteter som lyfter och stärker intresset för att bevara och sprida kunskap kyrkomiljöerna i hela sin mångfald, allt från kyrkobyggnader, inventarier, kyrkogårdar till prästgårdar, församlingshem, tiondebodar med flera. Det finns ett gemensamt intresse för båda parter att kyrkomiljöerna i hela landet ska bevaras, vara tillgängliga och vara ett levande kulturarv. Släktforskarerna har sedan länge uppmärksammat kyrkogårdarnas kulturav och de berättelser som de bär på om bygdens människor och historia. De kan bidra med att befolka kyrkomiljöerna med personer och släkter. Berättelser som ger liv åt berättelserna. Det kyrkliga kulturarvet får inte begränsas till att enbart handla om ett fysiskt bevarande av byggnader och inventarier. Tillsammans har Föreningen och Förbundet tagit fram idéer till gemensamma aktiviteter att jobba vidare med.

Barbro Mellander

het till styrelsen för ytterligare bearbetning samt med uppmaningen att ta en förnyad diskussion om föreningens namn.

Till revisor för ett år omvaldes Hedvig Brander Jons-son och till valberedning Chris Binge-fors. Årsmötet gav styrelsen i uppdrag att hitta ytterligare en person till valberedningen.

Efter årsmötet konstituerade sig styrelsen enligt följande:

Eva Kempff, ordförande
Peter Olausson v ordförande
Barbro Mellander, sekreterare
Carl-Johan Ivarsson, kassör
Karin Skoglund
Gunhild Eriksdotter
Jakob Lindblad
Bo Peter Persson

Adjungerade till styrelsen valdes:
Ingrid Sjöström
Charlotta Hanner Nordstrand
Carl-Johan Ivarsson
Robin Gullbrandsson
Helena Rosenberg

Det pedagogiska kyrkorummet

Sandra Albertus är kyrkopedagog och kantor och älskar sitt arbete: det går inte att ta miste på! Hennes bok *Det pedagogiska kyrkorummet* (Argument förlag 2024, 86 sidor) om att utforska kyrkobyggnaden andas lek och äventyr. Det är nog den upplevelsen man får också genom att delta i någon av hennes guidade vandringar runt i domkyrkan i Karlstad. För den som är van gudstjänstbesökare kanske allt i kyrkan är invariant och väl känt, men många andra behöver vägledning till föremål och platser i byggnaden, sådana som ljusbäraren, dopfunten, predikstolen eller sakristian. Albertus bok ger många tips om vad man kan se men också om mycket man själv kan göra i kyrkomiljön, detta för såväl barn som vuxna. Har du en kompass med kan du se i vilka riktningar som kyrkan ligger – öst-väst är förstås vanligast, skälen till det kan man fundera på... Man kan gå på "ordspaning" och samla på ord man möter som har sin särskilda historia, sådana som hyende, alba och baldakin (det senare ursprungligen med betydelsen "ett tyg från Bagdad"!). Orgeln är ett mäktigt instrument som går att provspela på (om man får lov!), de stora klockorna kan vara värda sitt närstudium: ofta har de ju en gjuten text med

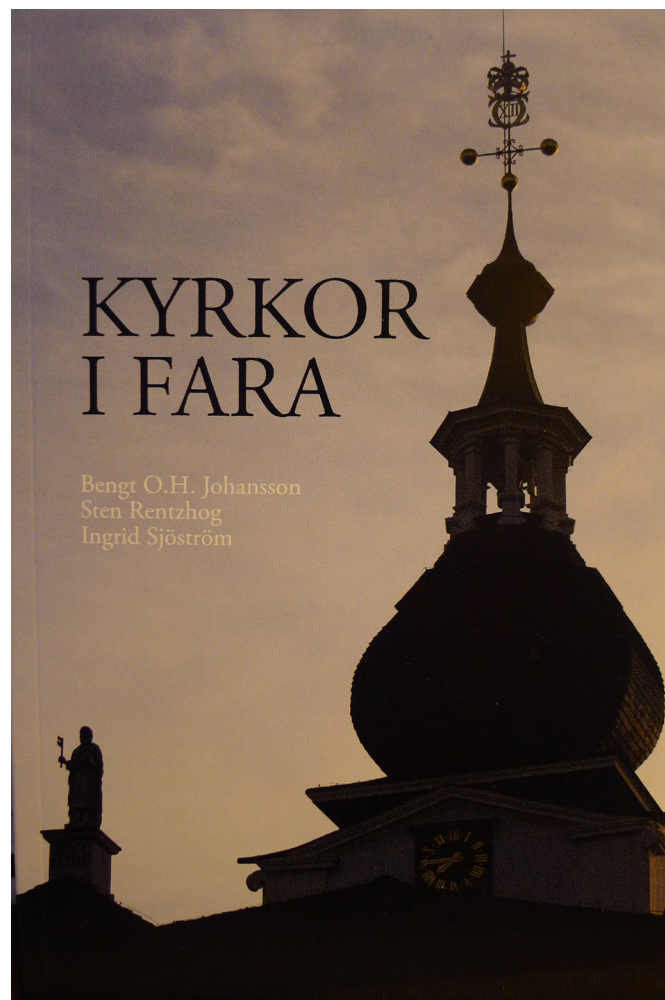

budskap från när, och av vem, klockan en gång i tiden göts. Änglar, timglas, epitafier, gravhällar – så mycket historia, så många historier.

Det här är en bok som inspirerar och som kan användas av alla som vill göra kyrkobesöket lite roligare, lite mer intressant och lite mer levande också för den som inte har kyrkan som hemmaplan. Visst passar boken för barn (eller hellre för vuxna med barn i sällskap), men det är en bok också för vuxna som har lusten kvar att leka, och att lära sig mer om en byggnad man trodde att man redan visste det mesta om.

Peter Olausson

Läs mer om Sockenkyrkonät-
verket på:
www.sockenkyrkonatverket.se

Beställ boken "Kyrkor i fara"

Sockenkyrkorna är vårt största sammanhållna kulturarv. Genom dem kan vi överallt i landet uppleva människor och samhälle, världsbild och levnadsvillkor – under nära tusen år. De har alltid tagits för givna. Men så är det inte längre. Sockenkyrkornas bevarande måste därför diskuteras nu, innan hotet om rivningar och försäljningar rycker närmare. Denna bok handlar om sockenkyrkornas mångfacetterade värden – och om vikten av att vårda och använda dem. Det här är en bok med kunskap och en bok som skrivits för att väcka debatt i en viktig framtidsfråga.

Boken går att köpa och kostar 95 kr plus frakt. Skicka din beställning till Karin Skoglund via mejl; karinskoglund64@gmail.com

Som medlem i Föreningen Sockenkyrkonätverket har du 15 % i rabatt. Glöm inte ange namn och adress och om du är medlem i Föreningen Sockenkyrkonätverket.

På *liv* och *död*

samtal om kulturarv, lärande och besöksnäring
16–18 oktober 2024

Konferensprogram

Onsdag 16/10

Ihresalen, Campus Engelska parken

13.15 Registrering

14.15 Inledning

Matilda Helg, domprost, och Lars Åstrand, domkyrkokaplan, Uppsala domkyrka

14.45 *Kyrkligt kulturarv utanför kyrkan: att tillgängliggöra en museisamling*

Pia Bengtsson Melin, 1:e antikvarie för medeltid och kyrklig konst
på Statens historiska museer och fil dr i konstvetenskap

15.30 Fika

16.00 *Identitet och bildning – kulturarvet som resurs*

Katarina Westerlund, lektor i empirisk-praktiska studier av religion och teologi
vid Teologiska institutionen, Uppsala universitet. Malin Löfstedt, lektor i religions-
vetenskap/religionsdidaktik vid Teologiska institutionen, Uppsala universitet

16.45 *Den blå kyrkan: Existentiella perspektiv på hållbarhet, ekologi och blått kulturarv*

Carola Nordbäck, forskare vid enheten för forskning och analys på Svenska kyrkans
kansli samt professor i kyrkohistoria i ämnet museologi vid Umeå universitet

18.30 Middag

Torsdag 17/10

Ihresalen, Campus Engelska parken

9.00 *Mystagogik förr och nu. Om rummets och ritens betydelse för andlig utveckling*

Karin Johannesson, biskop i Uppsala stift och docent i religionsfilosofi

9.45 *Om samspelet lärande, tro och kulturarv – känslor och sinnesintryck skapar mening*

Anders Hedman, stiftsadjunkt, Uppsala stift, och präst i Svenska kyrkan med
masterexamen i pedagogiskt ledarskap.

10.30 Fika

forts. på nästa sida

- 11.00 *“Detta är en helig plats”: reflektioner kring skyltar, förbud, och entréavgifter i gränslandet mellan helighet och kulturarv*
Helena Wangefelt Ström, fil dr i museologi, lektor i ABM
och musei- och kulturarvsvetenskap vid Uppsala universitet
- 11.45 Lunch
- 13.15 Mässa i Uppsala domkyrka
- 14.00 *På liv och död – mötesplats för kulturarv, lärande och besöksnäring i Uppsala domkyrka*
Presentation av tillfälliga utställningar, domkyrkans glasateljé och textilateljé,
filmvisning från domkyrkans ateljéer, publik konservering av medeltida altarskåp.
- 18.15 Mingel i katedralkaféet
- 19.00 *På liv och död – den svenska kyrkomusikens historia*
Konsert med Uppsala katedralsångare. Ulric Andersson, dirigent. Konserten
kommenteras av Mattias Lundberg, professor i musikvetenskap vid Uppsala universitet.

Fredag 18/10

Sal IX, Universitetshuset

- 9.00 *Att förmedla det kyrkliga kulturarvet. Kommunikation och besöksnäring i ett nationellt och internationellt perspektiv*
Henrik Widmark, lektor i konstvetenskap, Uppsala universitet
- 10.00 *Hur kan Svenska kyrkan och besöksnäringen samverka för att stärka kunskapen om det kyrkliga kulturarvet och kristen tro och tradition?*
Johan Graffman, VD och seniorkonsult på Graffman AB
- 10.30 Fika
- 11.00 *Workshop om det kyrkliga kulturarvet och besöksnäringen*
Johan Graffman
- 11.45 **Avslutning**
Markus Dahlberg, fil dr i konstvetenskap, chef för enheten för kulturarvsstöd
vid kyrkokansliet i Uppsala
- 12.00 Lunch

Kostnad för konferensen: 1600 kr / person inkl förtäring. Programmet är preliminärt med reservation för ändringar.

Anmälan: www.trippus.net/motesplats_för_kulturarv_2024

Hemsida: www.svenskakyrkan.se/uppsaladomkyrka/kulturarvet-i-fokus-med-konferens-utställning-och-aktiviteter

Frågor och mer information:

Cecilia Karlsson, projektsamordnare

018-430 36 14, cecilia.karlsson2@svenskakyrkan.se

Till anmälan

Till hemsidan

**Svenska
kyrkan**

**VÄRLDSKLASS
UPPSALA!**

UPPSALA
UNIVERSITET